

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Kulttuuriperintötyön kansallisen kehittämisen tiekartan tulee kiinnittyä realistiseen näkemykseen tulevaisuudesta ja sen väestörakenteesta. Tämä tarkoittaa, että 'kansallinen' ja 'suomalainen' tulee käsittää entistä monipuolisemmaksi. Samalla kun kansalliset juuremme risteilevät nuorimmilta ja toivottavasti vahvoilta osiltaan rikkaassa moninaisten kulttuuristen kokemusten ja käytäntöjen maaperässä, tulee sen monikulttuurisille ilmiöille ja tuotoksille antaa niiden ansaitsema arvo.

Kulttuuriperintötyötä kehittämään tulisi ottaa myös ruohonjuuritaso ja suunnitteluelimiin maahanmuuttajia, suomalaisina. Työryhmien ja foorumien agendalla on huomioitava globaali kulttuuri Suomessa, ja kulttuurien kohtaamisilmiöt. Identiteettityön yksi vaihe kasvuprosessissa on usein puolustava asenne, ja tämän koko maata ajatellen haitallinen puoli on keskittyminen kulttuurisen lainaamisen vastustukseen. Aito kulttuurien kohtaamisen ja vuorovaikutuksen näkökulma purkavat näitä puolustusasetelmia.

Tulevaisuuden nuori väestö kasvaa entistä enemmän kaupungeissa ja nuorista yhä useamman äidinkieli on muu kuin suomi. Kasvava maahanmuuttajataustainen väestö tarvitsee positiivisia kokemuksia oman identiteettinsä esiintuomisesta. Tässä etnografiset museot voivat vastata osaltaan haasteeseen.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Helinä Rautavaaran museo tunnistaa tarpeen käydä keskustelua kulttuuriperintötyön tulevaisuudesta mahdollisimman laajan yleisöpinnan ja toimijajoukon kesken ja arvostaa opetus- ja kulttuuriministeriön aloitetta kansallisen tiekartan kehittämiseksi. Museo yhtyy kulttuuriperintöstrategian ehdotuksessa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan monimuotoisen

aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen, kehittäminen ja hyödyntäminen koko yhteiskunnan voimavarana.

Museo yhtyy samoin myös kulttuuriperintöstrategiaehdotuksessa esitettyyn visioon vuodelle 2030, jonka mukaan kulttuuriperinnön merkitys yhteiskunnan voimavarana on vahvistunut ja sen seurauksena ihmisten elämänlaatu parantunut: kulttuuriperintö toimii siltana ihmisten välillä ja tarjoaa ratkaisuja kestäväen tulevaisuuden rakentamiselle.

Helinä Rautavaaran museo sijaitsee monikulttuurisen Espoon keskellä kauppakeskus Entressessä. Museo toimii fyysisessä ympäristössä, jossa se on mukana kannattelemassa kaupunkimaista ja väestöpohjaltaan moninaista ja nuorta urbaania asuinalueita. Espoon keskus edustaa väestörakennetta, jonka väestöstä merkittävä osa jo nyt puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea ja määrä tulee kasvamaan tulevaisuudessa.

Kulttuuriperintöstrategian näkökulmasta tätä tarkoittaa, että museo elää todeksi yhtä tulevaisuuden Suomen todellisuuksista, jonka arjen kulttuurinen mosaiikki edellyttää kulttuurilaitokselta läpinäkyvyyttä, epätasa-arvoisten valtasuhteiden hahmottamista ja purkamista, matalaa kynnystä, osallisuuden punomista toiminnan punaiseksi langaksi ja muiden kuin suomea puhuvien kulttuuriperinnön tunnistamista, näkyväksi tekemistä, läheisen yhteistyön tekemistä kulttuuriperintötyötä muiden toimintojen ohella tekevien yhdistysten kanssa ja moninaisten toiminnan mahdollistamista.

Kulttuuriperinnön moninaisuus ja sen tunnistaminen nousevat strategiaehdotuksessa hyvin esille mutta kuitenkin sanoja maahanmuuttaja tai Afrikka ei mainita työryhmän ehdotuksessa kertaakaan. Strategiaehdotuksessa ei myöskään mainita maahanmuuttajayhdistysten tekemää kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvää toimintaa, joka varsinkin pääkaupunkiseudulla näyttäytyä aktiivisena (mm. ystävyysseurat).

Kulttuuriperintöalan toimijoihin tarvitaan mukaan kansalaisia, joilla on vahva kulttuuri-identiteetti ja jotka arvostavat juuriaan. Näin tuetaan elävää kaupunki- ja kaupunginosakulttuuria. Maahanmuuttajataustaiset tarvitsevat resursseja hyvinvointinsa edistämiseen (esim. koulumenestyksen tilastollisten erojen tasoittamiseen nuorten parissa) ja tukea identiteetilleen. Myös YK:n Agenda 2030:n tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan paikallishallinnon ja yksityissektorin ohella kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisten laajaa osallistumista. Maahanmuuttajajärjestöjen tekemä työ kulttuuriperinnön saralla tulee tunnistaa ja resurssoida.

Kommenttinne lukuun 5.1

Kulttuurien kohtaamisilmiöt olisi tunnistettava täysivaltaiseksi osaksi kansallista kulttuuriperintöä. Esimerkiksi Afrikka on kuulunut suomalaisuuteen myös osana kulttuurimme suuria menestystekijöitä, kuten kattavaa koululaitosta, jo 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta alkaen.

Luku 5.1 on Helinä Rautavaaran museon toiminnan painopisteiden ja kokemusten kannalta erittäin oivaltava, mutta siinä olisi hyvä mainita suoraan maahanmuuttajat ja maahanmuuttajataustaiset suomalaiset. Moniarvoisessa yhteiskunnassa kulttuuriperintötyö ei jaottele maahanmuuttajien kulttuuria osaksi sosiaalityötä tai kriisiajan pakolaistyötä, kuten vielä näkee tehtävän, vaan kulttuurialan toimijoilla on haaste ottaa mukaan instituutioihinsa eri taustaisia yksilöitä ja ryhmiä tasavertaisina.

Kommenttine lukuun 5.2

Museoiden näkeminen oppimisympäristöinä, osaavina ja oppivina organisaatioina ja tutkimusyhteistyön paikkoina edellyttää erityistä ponnistelua, jotta arkiset asiakaspalvelun haasteet ja kokoelmista huolehtimisen rutiinit sallisivat valtavan tieto- ja tutkimuspotentiaalın hyödyntämisen. Yhteistyö ikääntyneiden ryhmien kanssa museon tiloissa on edistänyt sekä oman että itselle vieraampien kulttuuriperintöjen tuntemusta ja arvostusta.

Luonnollinen kulttuuriperinnön siirtyminen sukupovien välillä on muutoksessa sekä Suomessa että erityisesti maahanmuuttajien parissa, mihin museot voisivat tarjota omia ratkaisujaan. Tähän on Helinä Rautavaaran museossa tarvittu EU-hankkeiden ja ulkoministeriön globaalikasvatushankkeiden tuomaa näkökulmaa ja synergiaetuja.

Kommenttine lukuun 5.3

-

Kommenttine lukuun 5.4

Pitkällä aikavälillä talouden kasvupotentiaali on sidoksissa väestön uusiutumiseen, ja maahanmuuttajakulttuuri osana suomalaisuutta edustaa dynaamista tulevaisuuden Suomea.

Myös taloudellisesti virkeitä kauppakumppaneita löytyy tutkimusten mukaan väestöltään nuoremmilta alueilta kuin Eurooppa ja sen osana Suomi. Kulttuuriperintöä Suomessa tulee tarkastella siltä myös kannalta, miten yhteistyö kasvavien talouksien kanssa esimerkiksi Afrikassa edellyttää afrikkalaisten kulttuurien ja yhteiskuntien tuntemusta. Myös afrikkalaistaustaisen kulttuuriperinnön tunnistamien osana suomalaisuutta hyödyttää taloudellista yhteistyötä.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Maahanmuuttajien koulumenestyksen tilastollisten erojen tasoittamiseen nuorten parissa tarvitaan tukea, jotta heillä olisi resursseja vaikuttaa ympäristöönsä ja siten osallistua yhteiskunnan rakenteissa. Kasvuvaiheessa koulun ja museoiden yhteistyöllä voi luontevimmin tukea identiteetin rakentamista kaksien tai monien juurien suomalaisuuteen, mutta koulu-museo-yhteistyölle täytyy

varata kannustimia molemmille organisaatioille. Opetuksen suunnittelu ja järjestäminen sekä liikkuvuus eivät toteudu ilman resursseja.

Museoilta identiteettityön tutkimiseen yhdessä koulun kanssa, edellyttää koulutettua museohenkilöstöä, ja tutkiva työpajatoiminta vaatii erityisresursseja. Toisaalta museoiden valtionavun saajana yhteistyö jää helposti näkymättömiin, jos toiminta tapahtuu museoiden ulkopuolella ja siten jää kävijätilastojen ulkopuolelle. Jos osallistavan tutkimisen tuoma lisäarvo jää tilastoinnissa huomaamatta, siihen on vaikeaa kohdistaa muuta kuin lyhytkestoista projektirahoitusta.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Kyllä. Toimeenpanosuunnitelma konkretisoi strategian käyttöönoton.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Kiintiöitä maahanmuuttajataustaisille kulttuuriperintöstrategian suunnitteluun tulisi käyttää.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Museot ovat tutkimisen paikkoja ja elinikäisen oppimisen virikkeellisiä ympäristöjä. Museoiden kyky opettaa ja aktivoida toiminnan kautta tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia kulttuuriperintöstrategian mukaiseen toimintaan.

Helinä Rautavaaran museolla on yli kahdenkymmenen vuoden kokemus maahanmuuttajien osallistamisesta museon toimintaan ja kulttuuriperintötyöhön vapaaehtoisina, harjoittelijoina ja työntekijöinä. Museon lukuisat projektit maahanmuuttajien aktivoimisessa kulttuuriperintötyöhön, tuki oman kulttuuriperinnön välittäminen nuoremmille sukupolville, maahanmuuttajaväestön kulttuuriperinnön dokumentointi ja kulttuuripalvelujen tarjoaminen vähemmistökielisille ryhmille tekevät museon organisaatiosta hyvän kouluttajan ja asiantuntijan.

Muuttuvassa, ylijärsä maailmassa, postetnografisessa museossa lähdeyhteisöistä on tullut tutkimuskohteiden sijaan yhteistyökumppaneita ja osallistavien hankkeiden kautta museoiden työntekijöitä. Etnografisten museoiden kokoelmilla on potentiaali toimia globaalien dialogien solmukohtina. Alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen edustajat olivat vuosikymmenien ajan läsnä museoissa vain esineiden välityksellä. Alkuperäiskansojen ja lähdeyhteisöjen edustajat tekevät jatkuvasti interventioita maailman museoihin tallennettujen kokoelmien parissa. Uuden sukupolven edustajat muodostavat kokoelmien pohjalta uudenlaisia kulttuurisia käsityksiä itsestään, rekonstruoivat historiaansa ja oikovat historiallisia väärinkäsityksiä.

Niinikangas Ilona
Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö